

Finland står inför stora problem med sina offentliga finanser

Dagens Nyheter den 4 februari 2020

Trots att de nordiska ekonomierna är tätt sammanflätade och uppvisar stora likheter, är kännedomen om det ekonomiska läget i våra grannländer i regel liten. Den här kolumnen har ambitionen att öka medvetenheten om de stora offentligfinansiella utmaningar som Finland står inför.

I Sverige diskuteras huruvida de offentliga finanserna är alltför starka. Den finska debatten är annorlunda. Det beror på en helt annan situation. Den finska regeringens egna prognoser tyder på budgetunderskott i storleksordningen 1–1,5 procent av bnp under de närmaste åren trots att ett balanserat konjunkturläge förväntas. Det är mer än det maximala budgetunderskott på 0,5 procent som EU-reglerna föreskriver i en sådan situation (det så kallade medelfristiga budgetmålet). Statsskulden ligger strax under de 60 procent av bnp som är EU:s skuldtak, men väntas snart stiga över den nivån. En orsak är de ökningarna av de offentliga utgifterna som genomförs av den nya regering som tillträdde 2019.

Men de största utmaningarna gäller utvecklingen längre fram i tiden. I Finland ökar antalet äldre i förhållande till antalet personer i arbetsför ålder (äldreförsörjningskvoten) mycket kraftigare än i Sverige. Därför ökar också åldersrelaterade utgifter – för vård, omsorg och pensioner – betydligt snabbare.

De offentligfinansiella problemen är huvudtemat för den rapport från Finlands råd för utvärdering av den ekonomiska politiken (motsvarigheten till Finanspolitiska rådet i Sverige) som just publicerats. Rapporten pekar på att statsskulden redan 2035 riskerar att bli så stor som 85 procent av bnp. Ska skulden detta år hållas nere vid 60 procent av bnp, krävs en budgetförstärkning i form av höjda skatter eller sänkta offentliga utgifter på 2 procent av bnp till 2023. Och om skulden ska sänkas till 50 procent av bnp, måste budgetförstärkningen vara nästan 3 procent av bnp.

Om tidshorizonten förlängs ytterligare är emellertid anpassningskraven ännu större. Ett sätt att åskådliggöra dem är att beräkna den hållbarhetsindikator som med EU-terminologi kallas S2-indikatorn. Den visar vilken omedelbar förbättring av budgetsaldot som, om den blev bestående, skulle innebära att de offentliga finanserna går precis jämnt ut på mycket lång sikt under vissa standardantaganden. För Sverige brukar sådana kalkyler hamna runt noll, det vill säga indikera att de offentliga finanserna är långsiktigt hållbara med nuvarande politik. Men för Finland är uppskattningarna att det finns ett totalt långsiktigt behov av budgetförstärkningar på 4–5 procent av bnp.

Hållbarhetsindikatorn är bara ett sätt att mäta graden av långsiktig obalans i de offentliga finanserna. Den säger inte att man bör göra en omedelbar budgettätstramning av den angivna storleksordningen.

Tvärtom talar rättviseargument för att en del av budgetkostnaderna för en åldrande befolkning bör bäras av de framtida generationer som drar nytta av ett längre liv. Men beräkningarna tyder på att Finland förr eller senare måste göra mycket stora statsfinansiella anpassningar.

Det kan vara frestande att tona ner problemet med ökande offentlig skuld i nuvarande läge med statslåneräntor nära noll. Men den finska skuldkvoten riskerar att med tiden nå upp till nivåer där forskningen har funnit att räntorna börjar stiga när skulderna ökar, det vill säga den situation som flera länder i euroområdet drabbades av under eurokrisen.

Den nuvarande finska regeringen har inte presenterat någon tydlig plan för hur vare sig de kort- eller långsiktiga finanspolitiska problemen ska hanteras. Det oroar – med rätta – det ekonomisk-politiska rådet. I det korta perspektivet har regeringen stora förhoppningar om att växande sysselsättning ska ge de intäktsökningar och utgiftsminskningar som behövs för att klara landets budgetmål.

Regeringen har satt upp ett ambitiöst mål om att sysselsättningsgraden ska öka till 75 procent. Men detta kommer inte att ske av sig självt utan kräver konkreta åtgärder. Sådana har inte presenterats.

Vilka budgetförstärkningar som kan åstadkommas genom högre sysselsättning beror helt på hur den kommer till stånd. Mindre generös arbetslöshetsersättning, färre förtidspensioneringar och högre pensionsålder skulle både skapa mer sysselsättning och förbättra de offentliga finanserna. Men sådana reformer skulle strida mot regeringens uttalade ambition att minska inkomstskillnaderna. Generösa anställningsstöd kan öka sysselsättningen men har osäkra budgeteffekter.

Jobbskatteavdrag skulle vara positiva för sysselsättningen men kan, beroende på hur de utformas, också försvaga statsfinanserna.

Sammanfattningsvis står Finland på sikt inför mycket stora offentligfinansiella problem. Den nya regeringens politik har än så länge inte tagit tag i dem. Tvärtom har budgeten försvagats på kort sikt.

Den hittills aviserade politiken förefaller inte ändamålsenlig i ett mer långsiktigt perspektiv. Det finska ekonomisk-politiska rådet har goda skäl för sin oro.

Lars Calmfors